

ACC. N:R. M. 13872 f. d. mjölnare, lantbr. 1-18.

Landskap: Skåne

Upptecknat av: August Östberg

Härad: Frösta

Adress: Kyrkhult, Hörby

Socken: Hörby

Berättat av: Densamme

Uppteckningsår: 1955

Född år 1882 i Kyrkhult, Hörby m.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Kvinnan och kvandrift. s. 1-18.

LuF 99.

ACC. N:R M. 13872:1.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Luf 99
1,

Wäckeröarna kalländare.
Härley Luley Marston Leckarp Pärup
Trä i Huset Arvid Harskalm Östraley
Oderup Rijkheut Önnskap Ingemanstap
å Hilkults kvarnar. I Wästersted har
stått en stubbsmilla. Det är nog inte
mer än en 20 år sen den blev rottagen.
På Benarps Hall i Sköpinge socken har
stått en kvarn Kvarnfotstai den ännu.
Härley gamla Kvarn brann ner 1885.
Ny Kvarn uppfördes på samma grund
som var en hög stenfot med träangång
utående på rundstiver mot på muren.
År 1906 blev den såld i flyttad till
Wallaö. Några av här nämnda Kvar-
nar äro nog inomat en 100 år gamla.
Harskalm Kvarn är rottagen i år 1955.
Som har elskapt på magasinet så Kvarnviden

bedrivs som förut. Vartan (Selsarp
ä en kvarn i Henset är nedtagna. Pärup
Språk Henset. Öderup Bjälkhult
Önnelöps ä Ingemanslöps kvarnar äro i
användning. De användes i full ut-
sträckning. Vid Ingemanslöps kvarn an-
vändes vinden som drivkraft men den
har också resårkraft. Man använder
starkraft. Pärup Språk Henset Öderup Bjäl-
kult ä Önnelöps Kvarnar äro utan vingar.
Vinden är ju mycket ostadig som drivkraft
ä är det lönligt gör det inte alls. När vin-
genna suttet länge är det bäst att taga
men den. I hård storm frestar Kvarnen
mycket mer när den har vingar.
Vattenkvarnar. Härby har tre kvarnar
därav två i användning. Jag känner
inte till om här har funnits några

skvaltkvarnar. Okegholm har en vatten-
kvarn. Vid Axel Perssons gård i M-
markaröd har varit en kvarn som
användes endast för gårdens eget
bruk. År 1905 köpte jag ett litet lantbruk
Skänge st:3 som låg intill där har varit
en kvarn. Där var mycket bra damm av
naturen för kvarn. Där ligger ett par
kvarnstenar. En trehundra meter där-
ifrån har lagat en kvarn. I Östra Sallerup
är en kvarn å såg men jag tror visat
att rörelsen är nedlagd. I Frennarp
Östra Sallerups socken är en kvarn.
Som fick inte dämpa för vattnet
så kvarnrörelsen är nedlagd. I Östra
Aspings är två kvarnar. Allskoda kvarn
å såg å Lilla Målla kvarn å såg.
Det är två kvarnar som har stengång

i jämnkröjt med vagnarna så de =
kärna fastsläta ut från krarnen
med tjätkärna. Omgångarna kring
hålländarna har nog kunnat uppförts
samtidigt. Härby kvarn var den första
med träomgång. Den kvarn som saknar
omgång är nog äldst. Den ligger även be-
lägare att bygga. Det kan också bero på
kvarnens läge om där är byggnader eller
skog i närheten då är det bara med om-
gång. Till ständare till stammen an-
vändes fur eller eke. Skjuten är av både
fur å eke. Kuggarna av vitbark som är ett
mycket hårt å glatt träslag. Trarna och
är av eke eller järn. Timret till kottar
är av eke som är det vanligaste
träslaget. I kvarnarna är två balkar
av fur eller eke fastslagna som uppbor

vingarna. Hvar vinge är fäst på balken
med två grova bultar i tre klamrar.
Balken har sin största grovlek på mit-
ten den är mycket klenare i ändarna.
Wingarna har sin största grovlek där
halken slutar går den ränder bryts
den alltid av där. Går någon balk
ränder bryts den av uppe vid axeln.
Jag har aldrig hört omtalas vingar av järn.
Wid Önneshöjden kvarn var vingar av eke
den fick vara klenare än vingar
av furu annars blev den för tunga.
Jag har inte sett mer än en kvarn som
hade vingar som gick motsols. Alla
andra gick medsols. Jag tycker det ser
mycket ~~tydligare~~ ut när den går
medsols. Wingarna kunde gå lika på
alla kvarntyper. Wingarna justerades

när dom blev olika tunga. Man fick
justera dom när det var lugnt väder.
Den vingen som var för tung ville
alltid stå rakt nedåt. Fårde man
den fram så den stod rakt utåt gick
den tillbaka ner igen. Då fick man
fästa någon tyngd på vingen mitt emot.
Något signalerande med vingarna har
jag aldrig hört om talas. Det är nog omkring
en 40 år sen självsäglingarna kom i bruk
här. Löneds Kravn var först med den.
Självdrejarna kom till ungefär vid samma
tid. Wollsjö Kravn var först här omkring
med en sådan. Drejkärnan är nog äldst.
Alla kravner oberoende av storleken
kunna ha drejning med hättjul.
Eggselasseglot är äldst på väderkravnar.
Stelar av järn har kommit till på senare tid.

Skoning av järn på träskeln tycker
jag skulle ha förkommit alltid.
Många har skott drejkransen med
jättskenor de går lättare å dreja
å slötningens blir mindre. Skots å sikta
har använts länge sikten tidigare än
krossen. Lånkransarna skulle ha krossat
sådan till hästarna. Sikten användes
till att sikta råg å vete till finare mjöl.
Sikt förkom mest på vattenkrarnar.
Nu käpes mjöl från de stora vattensvri-
narna. Husen som dragits av hästar
har jag aldrig känt ontat. På första
loften var krarnarna å krossen uppstäl-
da. På den andre loften kunde den
hissa upp räckat. Jag vet inte vem
som byggt alla de krarnar jag ontat.
Mycket antade krarnbyggare var

Anders Persson Brösarp Walla jä å hans
fader Per Nilsson. Per Nilsson har nog
bygggt någon av de omnämnda kva-
rarna. Jöns å Per Persson berättar till
Anders Persson lades upp avet här i Skyrke-
kult 1896. My avet lades åter upp 1927 av
Anders Persson. De flesta kvarnar härant
kring har Anders Persson reparerat.
Någon kvarn som byggts av utländska
kvarnbyggare känner jag inte till.
Några bestämde mått på kvarnbygge
känner jag inte till. Enskilda ägare ägde
kvarnarna. Ågaren var själv mjälare.
De var i alla någon kvarn utärrendesida.
På större kvarnar var personal anställd.
Gods å större gårdar hade nog egna kvarnar.
Några kvarnlag känner jag inte till. Jag
har aldrig hört om talat att man bygggt väg

från en lag till en annan för att komma
till kvarnen. För längre tid tillbaka tog
alltid tull. Hunderna kunde göra vilket
de ville. Betalningen nu erlägges med pengar.
Mjölaren kunde sälja tullen om han inte
själv hade användning för den. Där kun-
de bära både mer ä mindre jord till kvarnen.
Mjölaren födde upp sin. Vid Lockarps
kvarn drevs bageri tillsammans med kvarn-
driften 1929. Om dom gör det nu vet jag inte.
Vår första världskriget bröt ut blev det för-
bjudet att ta tull. Var det någon som
hade lera såd men var trög till att be-
tala var det bättre att ta tull. Men
av dom som hade dålig såd var
bättre att få betalning. För omkring
en femtan år sen började man köpa
färdigt bröd. Vid större kvarn =

dammar bedrovs fiske både laxäring
å äl. Ågaren hade rättan till fisket.
Jag känner inte till om den sålde
någon fisk. Mjälarna kunde kon-
kurrera med varandra den ene
kunde mata billigare än den andre.
På senare tid har bildats kvamförening-
ar så som har samma priser.
Mjälaren skulle först och främst vara
ärlig och tillmötesgående mot kunderna.
Jag vet en mjälare som hade många
förtroendeuppdrag. En mjälarelär-
ing fick vara på en kvarn ett års tid.
Der rekryterades ur lantlärars å hant-
värks klassen. Deras arbete var att taga
emat sprannmål till förmalning å kvarn
samt innan våren trilling av utsäde
om där fanns krossmaskin på kvarnen.

Så länge naturkvarnstenar användes
var där mycket arbete med kvarnsten
hackning. På mindre kvarnar bodde
mjölnardrängarna på kvarnstället.
För en femtio år sen var här en å annan
som torkade rågen när den skulle
malas till mjöl. Jag har maltråg
som varit torkad den har en rök-
skild tekt. Rågen torkades när
det var dåligt väder den blev
ju stö i kärnan då. Den torkades
i bakugnen. När seklet var ungt
var här en pyra kunder som körde
till kvarnen med kor alla andra
med hästar någon med lastbil
men nu mest med traktorer &
bilar. Mjöläckarna var komvårda.
Här hade vi bakstiver utskurna i

papp så vi målade namn på
mjölsäckarna. Fodersädsäckarna
var klisäckar vi skrev namn på
dem med blåkrita. Rågsäckarna kun-
de väga 50 ända upp till 125 kg.
Sädsäckarna en 80-90 kg. Mjälaren
vågade upp säden och anteckna vikten
samt ägarens namn och adress. Sedan
säden blev färdig skulle säckarna
vägas igen. Säckarna förvarades på
kvarnen till de utlämnades. Hundarna
kunde också få matet med sig hem om
dem hade långt till kvarnen. Fodersä-
den maldes inte mer än en gång. När
det var dålig vind malde jag sägen
två gånger. Första gången maldes
den mycket grov de kallades man
"skrädd" den. Var den för fin malen

sann den inte så bra på kvarnen andra
gång den maldes. Man fick lyfta mjötrink
när det behövdes. När kvarnstenarna
var nybakade fick man mala en del
faderssäd först innan man kunde mala
brödsäd. Kvarnen gjordes ren genom
att man malde någon säck korn
eller råg till foder. Här i Hyckhult
har kunderna alltid fått mald tillbä-
ka av sin egen säd av alla sorter.
Det vare orättvist om den inte skulle
gå de. Det är ju stor skillnad på
säd. Så länge man hade endast
vinden som drivkraft kunde man
ju inte mala när det var lugnt.
När det blev vind fick man mala
långt ut på nätterna. Skulle man
sätta i gång en kvarn fick de

ju vara vind. Förest lättades kvar-
nen. Stad inte kvarnen rätt i vind
fick man dreja i vind. Sen var de
till att segla på å taga pressen av
så gick kvarnen. Det kunde också
vara hård storm då gick kvarnen
förestan regel. När dag när malnin-
gen var slut skulle man segla av.
Wärsst var de på vintern när det var
islar när det regna å frös på
seglen då frös dem fast vid ringar-
na. Så fick man upp på vingarna
å dra seglen lösa då tag de lång
tid med arbetsliden. När seglen
var lösa gick de på några minuter.
En kvarn anses bra när den går nå-
gotlunda jämnt å kugghjulen har
mycket tygt gång. En våldsam

kastvind kunde försäkra stora
skador på kvarnen. Alla vingarna
kunde lösas av. Hamnen en kvarn
i lekuvind går vingarna åt motsatt
håll. Pressen gör ingen nytta då.

Därför när man har slutat med
malningen för dagen reglat av
och lagt pressen på botten man
alltid kvarnen. Vid större vattenkrä-
nar som var i gång både dag &
natt kunde då komma bönder lång-
väga ifrån som övernatte i kvarnen.
Där kunde ju finnas en kvarnkammä-
re i kvarnen. Hundarna hade själv
mat med sig. Jag vet inte om där fanns
spis. Jag känner inte till några sägner
eller händelser om kvarnar. Det var
förljudet att mala på böndagarna.

Det var opassande att mala på Juldagen Nyårsdagen och även de andra söndagarna. Fanns där resårkraft på kvarnen behövdes det ju inte heller. När det var lugnt väder med hagelskurar kom där ibland en orkan på samma gång som hagelskuren.

Om några minuter kunde det vara lugnt och klart. Om en stund kunde vinden vända sig åt ett annat håll så var de samma oräder igen så kunde de hålla på några dagar. Då blev där inte mycket av med malningen. När det var klart väder med jämn lagom vind gick kvarnen bäst.

Det är en gammal sed att säckarna skulle läggas med säckens bindning framåt i vagnen. Dessa säckarna

ner kunde de också stå rätt upp i
vagnen.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

17.

LKLIVS-
RKIVET
LUND

18.

Tryck kvarn vid Hörlery kvarn ned
genom åsknedslag. Jag tror det var
1929. Rånäs stora kvarn vid
Björnsjölagård kvarn också ner
för endå är sen. Tiden eller orsaken
till branden känner jag inte till.
Här vid Hagtuhallen kvarn gick en
furebalk sänder 1909 när kvarnen
var i gång. Den bröts av vid
båda räder om kvarnaxeln så
båda vingarna föll ned. Den
bröts en bit av den ene vingen
men kvarnbyggaren skaffade
en ny bit till så vingarna kunde
användas igen.